

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 Oslo

Høringsuttalelse om forslag til ny generell del av læreplanverket for grunnsopplæringen Overordnet del – verdier og prinsipper

Fra Høgskolen i Oslo og Akershus

Høgskolen takker for muligheten til å gi høringsuttalelse til ny generell del av læreplanverket. Vi vurderer dette som et svært viktig dokument med avgjørende betydning for hva som skal skje i skole og opplæring.

Hovedinntrykk

Vi er enige i mye av innholdet i dokumentet og ser nødvendigheten av en omfattende revisjon. Kunnskapssamfunnet gjør det nødvendig med konsentrasjon og avklaring av skolens oppgaver og innhold. Høringsutkastet ivaretar dette på en god måte. Likevel har vi en del kritiske merknader.

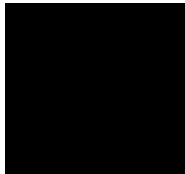
Vi savner sterkere betoning av det som i tidligere generell del var ivaretatt i punktet om det skapende menneske. Vi finner riktignok noe om skaperglede, engasjement og utforskertrang i punkt 1.4, men det som sies her finner vi i liten grad spor av seinere i dokumentet. Teksten mangler blikket for den menneskeskapte verden, for teknologi og håndverk. Den burde i større grad fremmet den praktiske tilnærmingen. Det legges langt mer, kanskje i for sterk grad, fokus på refleksjon, og tanke. I skolen må det også være rom for skapende, lekende mennesker som får bruke hele seg inn i ulike fag. Kroppslige og estetiske dimensjoner ved læringsprosesser må i mye større grad komme til uttrykk i dokumentet.

Ordet *lek* brukes bare én gang, og da i forbindelse med de første leveårenes spontane lek. Vi mener at barns lek, og læringsverdien av den, bør komme sterkere til uttrykk i dokumentet.

En annen gjennomgående bekymring er om teksten i stor nok grad tilrettelegger for yrkesfag og praktiske utdannelser. Behovet for alle typer kompetanser og yrker nevnes, men det yrkesrettede blir ikke tydeliggjort og løftet opp i den grad det burde med dagens slagside mot det akademiske. Teksten snakker om aksept for ulike forutsetninger, men ser det tilsynelatende i hovedsak opp mot et akademisk løp.

Språkføringa kan også med fordel forbedres. Teksten har ikke den visjon og helhet som den gamle planen med de ulike mennesketypene. Teksten er mer instrumentell enn den gamle utgaven. Svært mange setninger begynner med «skolen skal». Eleven, og synet for eleven, drukner litt i dette perspektivet.

I tillegg har vi en kommentar til språkforma i dokumentet, moderat bokmål. Et dokument med så omfattende nedslagsfelt som dette bør ha ei språkform som er tilpassa den sammensatte mottakergruppa, f.eks. ved i større grad å ta i bruk hunkjønnsforma av substantiv og determinativen «ei».

Strukturen i dokumentet kan også forbedres. Dokumentet har nå mange gjentakelser av nesten de samme momentene, særlig i delen om opplæringas verdigrunnlag (1) og tverrfaglige temaer (2.6).

Det er uklart hva som menes med at dokumentet «skal ligge til grunn for» lærerutdanningene. Vi savner en avklaring av den praktiske betydningen av dette.

- [Hvorfor skal samer ha et parallelt læreplanverk? \(s.2\)](#)

Planverket bør innlemmes i fellesplanen (hvorfor snakker vi om mangfold som en enhet, når de defineres utenfor), med styrkede og synliggjort rettigheter innenfor fellesskapet.

- [Denne teksten er tenkt å kunne stå seg over tid. Er det momenter som fort kan bli utdatert?](#)

Her ønsker vi særlig å peke på det vi mener er et overforbruk av ordet «dybde» og «dybdelæring». Vi mener det er et vagt begrep som ikke tilfører så mye slik det nå blir brukt. Enkelte stemmer i fagmiljøet løfter også frem begrepene *profesjon* og *medborgerskap* som eksempel på denne type begrep.

- [Gir dokumentet en god beskrivelse av skolens brede samfunnsmandat?](#)

Mye av det som står i dokumentet er viktig og godt å trekke fram i en generell del.

Det er bra at det er ei sterk kopling til opplæringslova. Det er også en god intensjon om å kople generell del sterkere til opplæring i fag og skolens praksis. Vi opplever allikevel at samfunnsmandatet er tydeligere formulert i nåværende generell del. Det bør klargjøres innledningsvis hva som er skolens formål/hovedoppgaver/samfunnsmandat.

Det er også viktig å presisere opplæringens tosidige mandat. Den er ikke bare samfunnsbyggende, men også dannende, gjennom personlig utvikling for den enkelte elev (s.1). Slik teksten nå er formulert kan det forstås som om den instrumentelle funksjonen vektlegges mest.

- [Begreper](#)

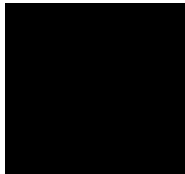
Tilpasset opplæring er et begrep som i dag er generelt forstått. Dette begrepet bør videreføres. I dokumentet brukes i stedet tilrettelegging som et overordnet begrep.

Planen har flere overordnede begreper som er kompliserte, uavklarte og lite entydige og som overlater stort tolkningsrom til lærere som skal iverksette planen i praksis. Dette representerer et demokratisk problem i forhold til likeverdig behandling. Eksempler på slike begreper er barnets beste, mangfold, inkludering, profesjonsfellesskap, inkluderende fellesskap og profesjonsfaglig (s.17).

[Bemerkninger og konkrete forslag når det gjelder de enkelte punktene:](#)

1.1. Opplæringas verdigrunnlag:

Vi er enige i hovedinnholdet når det gjelder opplæringas verdigrunnlag og menneskeverdet (1. og 1.1), men vi savner større vektlegging av medmenneskelighet og medansvar. Vi foreslår å sette begrepet medmenneskelighet inn i følgende setning: «Gjennom opplæringa skal elevene

tilegne seg verdier som gir retning for deres livsutfoldelse, og de skal forberedes til å bli kloke, *medmenneskelige* og handlekraftige samfunnsborgere.»

I høringsbrevet står det: Den nye generelle delen skal beskrive det forpliktende grunnsyn som skal prege og støtte pedagogisk praksis i skolen. Den skal sikre et verdiløft i skolen.

Vi mener det må tydeliggjøres at dette grunnsynet er elevens beste ut fra et holistisk syn på eleven. Forslag til endring:

Planen må ha tydeligere fokus på eleven. *Eleven er den viktigste verdien skolen har. At opplæringen skal ha et bredt lærings- og kunnskapssyn, erstattes med; opplæringen skal bygge på et helhetlig syn på eleven og på læring.*

Livsmestring og læring bygger på forståelse om at eleven lærer, utvikler seg og fungerer kognitivt, emosjonelt, sosialt, fysisk og motorisk, og at dette er en helhet. Elever er lærende kropper, kroppen er med i all læring. Dette grunnsynet skal prege planlegging, gjennomføring og videreutvikling av all opplæring.

1.1. **Menneskeverdet:** Den siste setninga sier at «På samme vis skal elevene selv reflektere over hvordan de kan bidra til å ivareta andre menneskers verdi, og hvordan de kan bidra til å hindre at menneskeverdet krenkes.» Her mener vi at formuleringa om å *reflektere* er for svak. Elevene skal vel ikke bare kunne reflektere over dette? Hva med å *lære*, rett og slett?

1.2 **Kultur, identitet og mangfold:**

I denne delen av dokumentet savner vi sammenheng og presisjon. Opplæringen skal formidle kunnskap om at befolkningen i Norge har vært mangfoldig til alle tider. Urbefolkning, nasjonale minoriteter og innvandrere har gjennom tusener av år formet det norske samfunnet. Som en del av norsk historie skal alle elever lære om urbefolkningens og de nasjonale minoriteters historie og innvandringens historie i Norge. Mennesker har mange ulike identiteter på en og samme tid og disse er i stadig bevegelse. Skolen skal formidle respekt for dette.

Punkt 1.2 har ingress etterfulgt av sju avsnitt, vi har følgende kommentarer til disse, i omvendt rekkefølge:

Avsnitt 7: Oppsummeringa

Kommentar: Avsnittet er bra og kan bli stående.

Avsnitt 6. Om nasjonale minoriteter

Kommentar: Avsnittet er bra, men det er ikke tilstrekkelig å lære om minoritetene og å lære respekt for minoritetene. Minoritetene beskrives konsekvent som grupper som er annerledes, har en adskilt historie og adskilte behov. Høringsutkastet bidrar til å opprettholde en situasjon, der minoritetene er avhengige av majoritetens evne til å lære respekt og toleranse for dem i stedet for at minoritetene skrives inn i læreplanen som likeverdige samfunnsborgere som deltar i utviklingen av demokratiet i Norge.

Avsnitt 5. Om samisk

Kommentar: Avsnittet mangler presisering av hva som utgjør samiske språk. Samisk synes å omfatte alle former for samiske språk i dette dokumentet. Nasjonale minoritetsspråk blir spesifisert i avsnitt 6, og de offisielle samiske språka må også spesifiseres tilsvarende i avsnitt 5.

Avsnitt 4: Om mangfold

Kommentar: Avsnittet må deles i tre avsnitt

- For det første:

Formuleringa «et felles språk» i avsnitt 4 er - på samme måte som formuleringa «samisk» i avsnitt 5 - oppsiktsvekkende uspesifisert. I overordna del for verdier og prinsipper for grunnopplæringa må det presiseres at majoritetsspråket norsk har to skriftlige målformer, bokmål og nynorsk. Det er viktig at grunnopplæringa sikrer at både nynorsk- og bokmåselever blir «trygge språkbrukere og utvikler sin egen språklige identitet»

- For det andre:

Formuleringa om «språklig mangfold» i avsnitt 4 kan vanskelig tolkes inn i den norske tospråksituasjonen med bokmål og nynorsk. Her henvises det mest sannsynlig til nyere innvandrerspråk, eventuelt har man også tenkt på samisk og nasjonale minoritetsspråk uten at dette presiseres. Formuleringa blir dermed uklar.

Det språklige mangfoldet som nyere innvandrerspråk representerer, bør tilgodeses med et eget avsnitt. Her må det også tydelig komme fram at flerspråklighet i norske klasserom må synliggjøres og brukes som ressurs i undervisninga.

I denne delen av dokumentet må det presiseres at norsk er nynorsk og bokmål.

I tillegg mener vi at formuleringa «et felles språk» som en motsats til «språklig mangfold» innenfor det samme avsnittet inviterer til uheldig tolking.

- For det tredje:

Kulturelt, språklig og livssynsmessig mangfold setter sitt preg på samfunnet og skolen.

Det er problematisk at mangfold defineres så smalt som: kultur, språk, livssyn. Det er problematiske begrep som favner alt, men er *sleipt som et såpestykke, når du tror du har fanget det, så glipper det*. Hva med alle andre kategorier som inngår i mangfoldet (kjønn, funksjonshemninger, sosialt og økonomisk mangfold, osv.) som ikke nevnes her, skal de også tas opp i skolen?

Tegnspråksbrukere er fullstendig utelatt i dette dokumentet, nok et eksempel på uheldige nivåforskjeller i framstillinga av mangfoldet i den norske språksituasjonen. Norsk tegnspråk er et fundament for det tegnspråklige elever skal lære i skolen. Det norske tegnspråket er også et norsk språk, som vi har en særlig plikt til å ta vare på.

Avsnitt 2: Om kulturell kompetanse

På samme måte som avsnitt 4 oppleves også avsnitt 2 problematisk. Det problematiske er knytta til formuleringa «lærernes flerkulturelle kompetanse». Vi er naturligvis enige i at det skal stilles krav til lærernes flerkulturell kompetanse, men vil samtidig peke på at formålsparagrafen er eksplisitt på at opplæringa skal «bidra til å utvide kjennskapet til og forståinga av den nasjonale kulturarven». Begrepet «flerkulturell», slik det er brukt i dette dokumentet, oppfattes ikke som kompetanse i den nasjonale kulturarven. Punkt 1.2 må være tydelig på begge aspektene når det gjelder læreres kompetanse. Vi foreslår å føye til en setning om læreres kompetanse i tilknytning til avsnitt 1 (avsnitt om norsk og samisk kulturarv). Vi mener også det bør stå kulturarven i Norge i stedet for den nasjonale kulturarven. Begrepet kulturarven i Norge omfatter det kulturelle mangfoldet i landet.

1.3 Kritisk tenkning og etisk bevissthet: Det er positivt at kritisk tenkning og etisk bevissthet løftes fram og knyttes til demokrati, utvikling av demokrati, menneskerettigheter, miljøbevissthet, individ og fellesskap. Samtidig mener vi kritisk tenkning generelt gjennom dokumentet reduseres til kildekritikk og kritikk av vitenskapelig metode. Dette gjør kritisk tenkning til fagenes ansvar og avskjærer det fra de fagovergripende dannelsesmålene. Dette er et begrenset syn på kritisk tenkning og et syn som ikke er forenelig med myndighetenes demokratiske og sosialt utjevne ambisjoner for skolen og utdanningene. Dersom kritisk tenkning skal være en vei til frigjøring av individene og et sosialt rettferdig samfunn må elevene også lære å stille kritiske spørsmål ved de systemene, som de deltar i. Vi mener også å se at det er mindre innslag av kritisk tenkning temaet demokrati og medborgerskap. (punkt 2.6.2)

1.5 Respekt for naturen og miljøbevissthet: Forslag om å føye til i siste avsnitt:
Grunnleggende for å utvikle miljøbevissthet og respekt for naturen er at elevene selv får gode naturopplevelser. Skolen må legge til rette for mangfoldige erfaringer med opphold i natur til ulike årstider.

Begrunnelse: Det er viktig å poengtere at uten egenopplevelser og erfaring i natur vil ikke barn og unge kunne utvikle god forståelse for miljøarbeid.

2. Prinsipper for læring og utvikling: Kommentar til avsnittet som oppsummerer og introduserer dette punktet (avsnitt rett under overskrifta): Her framheves individets frihet, selvstendighet og ansvarlighet som mål for opplæringa. Her må det inn ei setning om medmenneskelighet og ansvar for hverandre, som vi mener er like grunnleggende. Det holder ikke at dette kommer inn først under punkt 2.2.

2.1 Danning og helhetlig kompetanse: Forslag til konkretisering av dannelsesbegrepet:
"Skolen skal støtte elevens danning og bidra til at de utvikler helhetlig kompetanse."
Konkretisering: *Å utvikle helhetlig kompetanse vil si at elevene må få både kognitive, kroppslige, praktiske og sosiale utfordringer i undervisningen og skolens virksomhet forøvrig.*

3.linje: "Grunnopplæringen har danning av hele mennesket som mål og skal gi elevene mulighet til å forstå seg selv og verden." Konkretisering: *For å forstå seg selv, og seg selv i verden, er det vesentlig å ha en positiv opplevelse av egen kropp og det å ha god bevegelseskompetanse. Kroppslig danning bidrar til utvikling av elevenes allsidige fysiske-motoriske ferdigheter og gjennom det mulighet for livslang bevegelsesglede.*

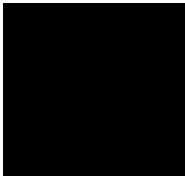
2.2 Sosial læring og utvikling: Innledningsvis står det:

«I skolesammenheng skjer sosial læring både i undervisningen, i friminuttene, på skoleveien, på skoleturer og i forbindelse med andre aktiviteter.»

I stadig økende grad er digitale arenaer et sted der sosial læring foregår, også i skolesammenheng. Vi mener det bør komme til uttrykk her ved at setningen endres til:

«I skolesammenheng skjer sosial læring både i undervisningen, i friminuttene, på skoleveien, på skoleturer, på digitale arenaer og i forbindelse med andre aktiviteter.»

2.3 Kompetanse i fagene: Elementer som kan skape motsetninger: sterkere vekt på faglæring i en målstyrt skole, kan stå i motsetning til danning.

2.4. **Grunnleggende ferdigheter:** Det har fremkommet ulike oppfatninger rundt grunnleggende ferdigheter. Enkelte stemmer i fagmiljøet støtter at man beholder begrepet grunnleggende ferdigheter, mens andre er noe undrende til at det videreføres og stiller spørsmål til om det er fremtidsrettet nok.

Deler av fagmiljøet foreslår å legge til en ny grunnleggende ferdighet:

- *Å kunne mestre kroppen ut fra egne forutsetninger.*

Kroppslig ferdighet innebærer at eleven får øve opp fysisk-motorisk kompetanse ut fra egne forutsetninger. Dette er grunnlag for livslang bevegelsesglede, positiv kroppsbevissthet, selververd, selvtillit og evne til å samhandle med andre. Kroppslig danning kan styrke konsentrasjonsevne og påvirke læringsmiljøet positivt. God motorikk er viktig for barns utvikling, motivasjon og læring.

Kapittelet avsluttes med følgende setning:

«Ulike fag har et hovedansvar for forskjellige sider av opplæringen i digitale ferdigheter.»

Dette kan oppfattes som om at det er enkelte fag som har ansvaret for opplæring i digitale ferdigheter. Vi mener det er viktig at det presiseres at alle fag har ansvar for opplæring i digitale ferdigheter. Vi foreslår å endre siste setning i kapitlet til:

«Alle fag har ansvar for opplæring i digitale ferdigheter, ulike fag har et hovedansvar for enkelte sider av opplæringen i digitale ferdigheter.»

2.5. **Å lære å lære:** Formuleringene om årsaker til læringsutfordringer er ikke så gode (siste avsnitt s. 12) og bør forbedres. Det er imidlertid et spørsmål om det er ønskelig/nødvendig i generell del av skolens læreplan å diagnostisere eller årsaksforklare hvorfor elever har læringsutfordringer.

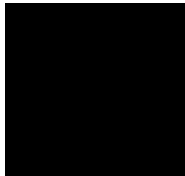
2.6.1 **Folkehelse og livsmestring:** Forlag om å føye til første avsnitt:

Med en stadig økende inaktivitet i samfunnet, er det spesielt viktig at skolen legger til rette for at elevene utvikler bevegelsesglede, ferdigheter og kunnskap til å ta vare på sin egen fysiske helse. Begrunnelse: Den fysiske dimensjonen av helse savnes i det eksisterende planverket. Vi foreslår å benytte begrepene helse og livskvalitet fremfor folkehelse og livsmestring. Helse er et overordnet begrep som alle kjenner og som gjelder alle elever. Det er mer usikkert hva som ligger i folkehelse. Livsmestring er prestasjonsorientert. Kan man ikke ha et lykkelig liv uten å mestre/ prestere? Hva med de (fra mangfoldet) som trenger hjelp for å mestre?

Begrepet oppvekstmiljø bør byttes ut med opplæringsmiljø.

2.6.3 **Bærekraftig utvikling:** I kapitlets siste avsnitt står det:

«Teknologiutvikling kan bidra til å løse slike problemer, men kan også skape nye. Kunnskap om temaet innebærer en forståelse av grunnleggende dilemmaer i samfunnsutviklingen og hvordan disse kan håndteres.» Vi foreslår at det endres til: «*Kunnskap om temaet innebærer både en forståelse av naturens lovmessigheter og sammenhenger og forståelse av grunnleggende dilemmaer i samfunnsutviklingen og hvordan disse kan håndteres.*»

Vi mener det er positivt at teknologiutvikling her kommer inn i ny generell del av læreplanverket for grunnsopplæringen.

Bærekraftig utvikling er et viktig område, men utdypingen har et noe smalt fokus på miljø og klima, mens begrepet omfatter i like stor grad sosiale og økonomiske forhold.

3.1. Tilrettelegging for den enkelte elev: Følgende formulering om vurdering er særlig god og bør beholdes (s. 15). "Skolen må balansere mellom behovet for god informasjon om elevenes læring, og uheldige konsekvenser av ulike vurderingssituasjoner. Kartlegging og observasjon av hver enkelt elev er virkemidler for å følge opp den enkelte. Det har imidlertid liten verdi dersom det ikke følges opp med konstruktive tiltak. Overdreven vekt på dokumentasjon og rangering kan svekke den enkeltes selvbilde eller hindre utviklingen av et godt læringsmiljø."

Det står ellers mye om elevenes utvikling som er godt i dokumentet, men vi savner ei god formulering fra nåværende Generell del som lyder omtrent slik: "Den viktigste av alle pedagogiske oppgaver er å formidle til elevene at de stadig er i utvikling."

TPO: motsetninger og dilemmaer skjules i formuleringer om at lærer må utvise «profesjonelt skjønn». Dette er uklare begrep som ikke gjøres greie for.

3.2 Et inkluderende læringsmiljø Innledningsvis står det:

«Skolen skal bidra til at elevene utviser dømmekraft når de ytrer seg om andre, og at de lærer å samhandle på forsvarlig vis i ulike sammenhenger og med ulike medier og teknologier.»

Det er forskjell mellom å utvikle dømmekraft og å utvise dømmekraft. Vi mener det er viktig at elever utvikler egen dømmekraft, ikke bare utviser dømmekraft og foreslår derfor at setningen endres til:

«Skolen skal bidra til at elevene utvikler dømmekraft når de ytrer seg om andre, og at de lærer å samhandle på forsvarlig vis i ulike sammenhenger og med ulike medier og teknologier.»

Vi mener det er positivt at begrepet som dømmekraft er med og at ulike medier og teknologier trekkes frem.

I Andre avsnitt står det:

«Alle ansatte på skolen har ansvaret for å fremme læring, helse og trivsel på klasse- og skolenivå, og for å forebygge mobbing og krenkelser.»

I dag foregår også mobbing på digitale arenaer, noe som ofte er vanskelig fange opp. Vi mener det er behov for å øket oppmerksomheten mobbingen som foregår på digitale arenaer og foreslår derfor at setningen endres til:

«Alle ansatte på skolen har ansvaret for å fremme læring, helse og trivsel på klasse- og skolenivå, og for å forebygge mobbing og krenkelser på alle arenaer, også de digitale.»

For øvrig: Bruk av skolebiblioteket som læringsarena

Vi mener bruk av skolebiblioteket som læringsarena er lite omtalt i planen og bør forsterkes. Den raske kunnskapsutviklingen, digitaliseringen og mangfoldet blant elevene fordrer bruk av mangfoldig litteratur til leseopplæring og fag- og emneundervisning. Derfor ønsker vi at skolebiblioteket /folkebiblioteket som læringsarena, samt partnerskap mellom lærere og skolebibliotekarere, innlemmes i læreplanen.

Annet

- Hvordan kan lærere og skoler jobbe for at dokumentet og innholdet blir tatt i bruk og bidrar til et verdiløft i skolen?

Det er viktig å bruke tid på diskusjoner i kollegiet. Lærerne må være med på å diskutere hvordan prinsippene og verdiene skal gjennomsyre det daglige arbeidet i fagene.

I tillegg bør Utdanningsdirektoratet tenke nøye igjennom hvordan den generelle delen skal presenteres på internettsidene der både overordnet del og mål i læreplanen skal legges ut. På dagens internettside er det plassert slik at læreplanmålene står først, kalt «Finn læreplan». Den generelle delen er plassert under og kalles «Generell del av læreplanen». Plasseringen signaliserer at denne er mindre viktig, at den er på siden av eller underordnet læreplanen. Det bør tenkes nøye igjennom hvordan den nye generelle delen skal plasseres. Det kan også være en fordel å legge inn klikkbare noder som gjør det lett for brukeren å pendle fram og tilbake mellom konkrete læreplanmål og generell del.